

V. Antonyuk's symphonic work as an integral musical canvas and the complete discursive field, were found during the study. The aesthetic and art intentions of the composer are creating an integral narrative space.

The practical significance. The results obtained in the article can be used in researchings of a new trends of the Ukrainian contemporary music by art critics and students.

Key words: the complete narrative space, metadiscourse, monotheism, «pre-war» symphonies by Valery Antonyuk.

Надійшла до редакції 11.10.2017 р.

УДК 781.7:787.6

МУЗИЧНИЙ НАРОДНИЙ ПЛАСТ В АКАДЕМІЧНОМУ БАНДУРНОМУ ВИКОНАННІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Курочкін Олександр Володимирович, доктор історичних наук,
професор, alex-kuro@yandex.ua

Фурдичко Андрій Орестович, кандидат культурології, доцент, докторант,
Київський національний університет культури та мистецтв, м. Київ
akniaz@ukr.net

Досліджуються параметри і парадигма засвоєння народнопісенного надбання українців у творчості ансамблів бандуристів, виявляються тенденції його використання в академічному виконанні, динаміка еволюції музичного фольклору в сучасних умовах. Тенденція збереження народнопісенного надбання в репертуарах ансамблів бандуристів проявляється в усіх колективах. Виступи з популярними виконавцями та гуртами, виконання популярних естрадних пісень на народних інструментах, театралізація виступів стають звичною практикою. Виступи за кордоном сприяють популяризації українського музичного фольклору. Нові тенденції в репертуарах відкривають шляхи виходу з кризи і вказують на методику зберігання народного пласту в бандурному виконанні.

Ключові слова: музичний народний пласт, ансамблі бандуристів, бандурне виконання, обробка народних пісень, українські композитори, неофольклористи.

Актуальність проблеми. Усна народна творчість, зокрема музичний фольклор, має давню історію. Проф. А. Іваницький припускає, що її генеза сягає часів верхнього палеоліту [5; 7]. Впродовж свого існування народнопісенна традиція проходила період «турбулентності», певну стадію кризи жанру. Наприклад, при переході від полювання до скотарства і землеробства, від язичницької релігії до християнства, від примітивних до більш досконалих музичних інструментів у середні віки, в результаті промислової революції, пролетарської революції, появи електронних музичних інструментів. Мабуть, представники старої традиції завжди відчували загрозу жанру.

Досліджуючи фольклористичну концепцію О. Потебні, М. Дмитренко звернув увагу на те, що в XIX ст. також часто лунали песимістичні оцінки стану усної народної традиції, висловлювались панічні міркування про занепад народних пісень. О. Потебня, будучи впевненим у неперервності, повсюдності і повсякденності народної творчості, відповів скептикам: «...не треба думати, що світ і цивілізація руйнуються, коли висихає лише те болото, в якому ми квакаємо» [2; 8–10].

На думку Е. Тайлора, різні ступені культури можуть вважатися стадіями поступового розвитку, з яких кожна є продуктом минулого і, в свою чергу, відіграє важливу роль у формуванні майбутнього. А «просте збереження давніх звичаїв є тільки однією ланкою переходу від старих до нових змінених часів. У той же час, витіснені звичаї старовинного життя можуть трансформуватися в нові форми» [11; 18–19, 28–29].

Постановка проблеми. Розуміючи, що демократизація внутрішнього життя в Україні та глобалізація культурного простору ззовні створили для народнопісенної спадщини українців екзистенційний виклик, із наукового погляду виникає необхідність дослідити цей кризовий етап. Наскільки, за визначенням Е. Тайлора, збережена в нових умовах традиційна музична культура та наскільки вона переходить у нові форми.

У попередніх роботах досліджувався феномен фольклоризму в різних галузях сучасного музичного мистецтва та сферах його використання [12–14], у цій статті зосередимо увагу на репертуарній політиці академічних ансамблів бандуристів.

Чи є в репертуарах ансамблів бандуристів після трансформацій, що відбулися протягом XX ст., український музичний фольклор? Які тенденції його освоєння є домінуючими? Яка динаміка розвитку в подальшій перспективі?

Аналіз останніх публікацій. Проблематика місця і ролі фольклору в сучасних умовах розглянута в роботах С. Грици, А. Іваницького, Б. Путилова, Л. Іванової та ін. Матеріал, присвячений неофольклористичним тенденціям в академічному мистецтві, можна знайти в працях Л. Хрістіансен, О. Бенч-Шокало, Н. Пиж'янової, Ю. Карчової.

У наш час дослідженням кобзарства активно займаються С. Грица, М. Гримич, В. Нолл, В. Кушпет, К. Черемський, О. Дубас, В. Дутчак, М. Підгорбунський, Б. Жеплінський та ін. До проблеми вивчення репертуару бандуристів зверталися такі науковці, як В. Дутчак, О. Олексієнко, Н. Морозевич, І. Панасюк, І. Лісняк й ін. Дослідження діяльності окремих колективів, окремих галузей академічного виконання були в полі зору С. Баштана, Т. Слюсаренко, Т. Коробової, Ю. Чекана. Але цілісне дослідження фольклорного пласту в репертуарній політиці академічних колективів бандуристів, динаміки його розвитку на сьогодні відсутні. Через брак джерельної бази дослідження в статті використані газетні публікації, сайти колективів, інтерв'ю композиторів і диригентів, електронні ресурси обласних філармоній.

Зважаючи на поставлену проблему, *метою* дослідження є параметри та парадигма засвоєння народнопісенного надбання українців у творчості ансамблів бандуристів, виявлення сучасних тенденцій його використання в академічному виконанні, вивчення динаміки еволюціонування музичного фольклору в сучасних умовах. Подібний ракурс розгляду проблеми є *новим* і малодослідженим.

Для досягання визначеної мети передбачається аналіз репертуару 10 ансамблів бандуристів. Критеріями відбору колективів були популярність у мистецькому світі й наявність публікацій про їхню діяльність. *Методологія* дослідження базується на діалектичному підході в розгляді процесу взаємовпливу мистецтва ансамблів бандуристів і фольклору, аналізі їхнього репертуару, параметрів і парадигми його засвоєння. Вона також ґрунтується на загальнонауковому системному та історичному підходах у вивченні загальних тенденцій розвитку галузі і жанру, на стильовому та порівняльному аналізі.

Виклад основного матеріалу. Концертне бандурне виконання виникло в 1920-х роках в умовах, коли відмирили виробнично-трудова, ритуально-обрядова, календарно- та родинно-побутова традиції у більшості регіонів України, що призвело до занепаду й відповідних функцій народних інструментів [15; 77]. ХХ ст. внесло в кобзарське мистецтво суттєві зміни, що стосувалися інструментарію, навчальних традицій, виконавських манер і, особливо, репертуару. Поступово кристалізуються два напрями виконавського мистецтва бандуристів, що відособлювалися не за способом гри, а формами функціонування інструмента – народно-побутовою та концертно-академічною [4; 249]. Подібне виконання поділяється на сольо-інструментальне, вокально-інструментальне та ансамблеве з оновленням конструкції інструмента, його виконавських можливостей та репертуару (продуктивна функція) [9; 4]. На думку дослідника музичних інструментів Л. Черкаського, входженню кобзи-бандури до концертної діяльності сприяли такі чинники: 1) вдосконалення інструментарію шляхом розширення звукоряду, впровадження хроматизації, поліпшення технічних можливостей виконання, осучаснення дизайну інструмента, використання сучасних матеріалів і технологій виготовлення; 2) підвищення рівня виконавської майстерності завдяки вивченню теорії музики, освоєнню високої техніки вокалу та інструментального виконання, а також артистизму; 3) зародження і розвиток ансамблевих форм виконання (утворення кобзарських дуетів, тріо, ансамблів і капел); 4) розширення репертуару концертними, зокрема класичними інструментальними та вокально-хоровими творами [16; 11]. Значно удосконалена концертна хроматична бандура має зараз нові якісні «акустичні, темброво-фактурні, артикуляційно-динамічні характеристики, зберігаючи при цьому загальну специфіку національного інструмента (щипкову природу, основні прийоми гри, історично зумовлене обличчя її як своєрідної «музичної візитівки» української самосвідомості). Все це надає явищу бандурного виконання у цілому художньої самобутності, неповторності, певної непередбачуваності та одночасно багатства творчої перспективи» [8; 106].

З різних напрямів розвитку академічного бандурництва для даного дослідження обрано ансамблеве виконання, що об'єднує риси народного (через репертуар та манеру гри) і академічного музикування. За своєю специфікою воно, природно, мало б містити в репертуарній політиці таких колективів більше фольклорного матеріалу і фольклорного мислення. Аналіз репертуару 10 колективів означеного напрямку бандурного виконання (Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г. Майбороди, капели бандуристів «Карпати» Українського Товариства сліпих (УТОС), Струсівської заслуженої капели бандуристів «Кобзар», Івано-Франківської муніципальної капели бандуристів, тріо бандуристок «Вербена», ансамблю бандуристок «Чарівниці», тріо бандуристок «Купава», квартету бандуристок «Львів'янки», тріо бандуристок «Оріана» та «Мальви») виявив справедливість такого припущення, але одночасно слід звернути увагу на той факт, що жанрова,

стильова та тематична різноманітність їхньої діяльності багатша, ніж проста репродукція народнопісенного здобутку української нації.

Наприклад, репертуар *Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г. Майбороди* (худ. керівник і гол. диригент Ю. Курач) складається з сольного вокалу, акомпанементу бандур, виконання творів на рівні кращих зразків світової класики, що базуються на глибинній національній основі [19]. Колектив уводить до свого репертуару історичні пісні («Про Супруна», «Про Морозенка», «Про Нечая») в сучасному оркеструванні. Колядки і щедрівки в оригінальному аранжуванні (В. Грицишин), часто маловідомі, виконуються в формі віночка щедрівок (диригент В. Маруніч). Цікаві обробки народних пісень з ускладненням інструментального супроводу, змінами темпоритму, динаміки та модуляціями можна послухати у виконанні капели під орудою диригента А. Козачка. Капела виконує й оркестрові твори, наприклад, «Гірські потоки» (муз. В. Маруніча). При виконанні народних пісень використовується якісна театралізація. У дискографії колективу 4 СД, в яких є 65 мелодій.

Для ілюстрації змісту розкриємо СД1 (2007 р.), в якому вміщено 25 композицій: «Реве та стогне Дніпр широкий», «Бандуристе, орле сизий», «Гомін, гомін по діброві», «Дивлюсь я на небо», «Їхав козак за Дунай», «Чорні брові, карії очі», «Ой у лузі червона калина», «Чуєш, брате мій», «Чом, чом земле моя», «Ой, чий то кінь стоїть», «Ой, не пугай пугаченьку» й ін.

За роки свого існування (з 1918 р.) капела провела понад 10 тис. концертів. Усі артисти (72 осіб) співають і одночасно грають на бандурах, застосовуючи т. зв. Зіньківський (тобто харківський) спосіб гри. У різні роки з капелою виступали провідні українські майстри вокалу: Д. Петриненко, А. Солов'яненко, Д. Гнатюк, М. Стеф'юк, О. Басистюк та ін. [17].

Унікальною за своєї природою є *капела бандуристів «Карпати»* Українського Товариства сліпих (УТОС). Вона заснована 1953 р. із метою соціально-трудової і психологічної реабілітації талановитих незрячих музикантів, захисту інтересів інвалідів зору, їх інтеграції у суспільство, пропаганди кобзарського мистецтва, традиційними носіями якого здавна були незрячі кобзарі-бандуристи. За понад піввікову історію капела провела майже 2 тис. концертів як в Україні, так і за кордоном [18]. Від початку 90-х років колектив став професійним. Склад капели – 30 осіб. Майже 70% учасників капели – незрячі. Капела пропагує українську культуру, зокрема кобзарське мистецтво (худ. кер. – Я. Мелих, диригента немає). Колектив співає, акомпануючи на бандурах, манера виконання – академічна. У дискографії капела «Карпати» має диск «Музична Шевченкіана» з 15 композиціями: «Чуєш, брате мій», «Сонце заходить», «Тече вода в синє море», «За байраком байрак», «Закувала сива зозуля», «У туркені по тім боці», «Заповіт», «Зоре моя вечірнеє», «Лічу в неволі», «Ой нема, нема ні вітру, ні хвилі», «Ой чого ти, дубе», «Про діброві вітер віє», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Ревуть, стогнуть гори-хвилі», «Садок вишневий коло хати». Також записаний диск «Взяв би я бандуру» [21]. У репертуарі капели оригінальні твори духовної музики: «Бог предвічний», «Возвеселімся всі разом нині» (В. Матюк), «Добрий вечір, тобі» (К. Стеценка), «На небі зірка» (О. Нижанківського) та ін., багато обробок народних пісень.

Струсівській заслуженій капелі бандуристів «Кобзар» (Теребовлянський р-н Тернопільської обл.) у 2017 р. виповнилося 60 років творчої діяльності (худ. кер. М. Носатий, директор і хормейстер І. Козак). За цей період колектив концертував понад 800 раз.

У 90-ті роки капела виконувала в дні різдвяних свят колядки і щедрівки (більшість в обробці та інструментовці Б. Іваноньківа): «Голосить світу», «Ой підемо, пане-брате», «Вас прохаєм, господарю», «У Віфлеємі», «Бог предвічний», «По всьому світу сталася новина», «Нова радість стала», «Не плач, Рахиле», «Літургію» М. Леонтовича тощо [20].

Після 2006 р. репертуар капели оновився духовною музикою: «Ой зійшла зоря» (дума про Почаєвську Божу Матір) в обробці М. Леонтовича, «Під Твою милість» Д. Бортнянського; народними піснями: «Спи, Тарасе» в обробці В. Захарченка, «Взяв би я бандуру» (обробка Г. Гвоздя), «Пісня про Северина Наливайка» на слова і музику В. Пасічника.

Основу кобзарського репертуару становлять народна й авторська пісня для сольного та гуртового співу, а також думи, балади для одноосібного виконання.

У наш час рамки означеної традиційності значно розширені використанням музичної класики, творами новітніх музичних стилів, поєднанням звучання бандури з різними струнними, духовими, ударними чи навіть електронними інструментами. Найбільшу частку репертуару складають народні пісні, з-поміж них історичні: «Ой Морозе, Морозенку» (обр. С. Людкевича), «Гей гук, мати гук» (обр. Стельмашука), «Гей літа орел», «Гомін, гомін по діброві» (обр. К. Данькевича); ліричні: «Стоїть гора високая», «По садочку ходжу» (обр. А. Авдієвського); жартівливі: «Ой на горі, на горі» (обр. М. Гринишина), «Та туман яром котиться» (обр. М. Лисенка), «Тропак» (обр. Р. Піка), «Подільський гопак» та ін. [20].

Івано-Франківська муніципальна капела бандуристів створена у 1968 р. при обласному Будинку народної творчості (худ. кер. М. Шевченко, концертмейстер – І. Моргунець). Учасниками колективу стали студенти-бандуристи музичного училища та інтелігенція міста. За останні роки капела збільшила свій репертуар, розгорнула широку концертну діяльність. При капелі існують малі виконавські форми: соло, дуети, тріо, квартет. У репертуарі колективу понад 70 творів. Це обробки народних пісень, українська класика, духовна музика, обрядові пісні і колядки. Значну частину репертуару складають твори, присвячені Т. Шевченку, чи написані на його вірші. У репертуарі капели такі твори: «Учітеся брати мої» (сл. Т. Шевченка, муз. Г. Давидовського), обробка Д. Котка «Стелися барвінку», українська народна пісня в обробці М. Лисенка «Бандуристе, орле сизий» та ін.

Без сумніву, любов'ю публіки сьогодні користується *Тріо бандуристок «Вербена»* Черкаської обласної філармонії у складі народних артисток України Л. Ларикової, Л. Зайнчівської і О. Калини. Ініціатором створення колективу в 80-х роках був С. Баштан. Характерною особливістю звукової вокальної палітри ансамблю є ідеальне поєднання голосів різного тембру – лірико-колературного сопрано, драматичного сопрано і мецо-сопрано, завдяки чому утворюється виразне яскраве акордове звучання колективу [10; 92]. Артистки грають стоячи, користуючись спеціальними підставками. Народний артист А. Авдієвський у програмі «Тріо «Вербена». Зоряні стежки» відмічав «чистий інтонаційний стиль» ансамблю.

У репертуарі колективу майже 150 творів, з-поміж яких опуси українських композиторів, світова класика, романси, українські народні пісні. Основу репертуару ансамблю складають твори ліричного характеру [1; 3–4]. Згадаємо такі народні пісні в їхньому репертуарі: «Чом, чом не прийшов», «Коломийка», «Стояла-м під грушком», «Дубочак зелененький», «Циганочка», «Гандзя», а також авторські: «Ой заграй, дударіку» (муз. Л. Левітої, сл. О. Реви), «Мамо, вечір догора» (муз. І. Поклада, сл. Б. Олійника). На сучасному етапі у виконанні «Вербени» з'явилося сучасне естрадне аранжування, виступи у супроводі духового, симфонічного оркестрів та Національного оркестру народних інструментів. У дискографії ансамблю є такі CD: «Біла казка» (2007 р.), «Пісенний дивосвіт» (2007 р.), «Літо зоряне» (2009 р.).

З 2010 р. почав свій творчий шлях ансамбль *бандуристок «Чарівниці»* з м. Дніпра (худ. кер. С. Овчарова). До його складу входив секстет: А. Михалевич, Н. Семічова, А. Черкасова, М. Деньгуб, Н. Хмель, Н. Лягуша; згодом до них приєднався Л. Рожанський (контрабас) та інші вокалісти. Колектив завоював велику любов публіки високоякісним виконанням духовної музики, обробок народних пісень, творів українських та закордонних авторів. У 2011 р. з великим успіхом пройшли їх концерти «Срібний дзвін бандури», а також низка концертів на рубежі 2011–2012 рр. «Українські візерунки», в яких секстет бандуристок виконував новорічні пісні, духовну музику, народні пісні, прем'єри творів українських композиторів.

У травні 2012 р. вони концертували разом із камерним ансамблем «Юні віртуози» (кер. Є. Фролов), а в листопаді – з вокалістами Роландас (баритон), В. Тетерін (мандолина), В. Зубань (акордеон), Н. Карчинська (домра), Е. Абдуліна (сопрано) в межах концерту народної музики для учнів.

У 2013 р. колектив виконував інструментальні і вокальні твори від класики до сучасності в програмі «Барвистий світ бандури», а в 2014 р. слухачі запам'ятали їх концерт, присвячений 200-річчю з дня народження Т. Шевченка.

У 2016 р. колектив представив слухачу нову програму «Квіти тобі, Україно!». На початку 2017 р. ансамбль «Чарівниці» випустив прем'єрну програму «Пісенний скарб України», де пролунали кавер-версії українських хітів минулих років, сучасні обробки українських пісень та ін. у сольному виступі В. Кочеткова (вокал), О. Завгородньої (вокал), Г. Линника (вокал), Л. Рожанського (контрабас). Колектив експериментує з джазовою музикою. З аудіозапису секстету згадаємо «Чарівну скрипку», «Чому квіти мають очі», «Світку зелений лист».

Справжнє захоплення викликають виступи народних артисток України з Харкова О. Гізімчук, Т. Слюсаренко і Ю. Меліхової. У 1996 р. вони заснували *тріо бандуристок «Купава»*, а згодом стали колективом Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого. Слухачі відмічають тембральну і ментальну схожість, жіночу силу, техніку віртуозного співу бельканто. В їхніх концертах поєднані музика і поезія, класичний тембр бандури і сучасне аранжування, елементи театру і звернення до ритуальних обрядів. У репертуарі ансамблю понад 200 творів, серед них чимало народних пісень, колядок, а також авторські пісні, настояні на фольклорному мисленні учасників тріо.

У палітрі ансамблевого бандурного виконання тріо «Купава» багатогранний творчий почерк, що вирізняється оригінальним та нетрадиційним підходом до підбору репертуару. Одним з елементів їхнього нетрадиційного підходу, на думку Т. Слюсаренко, є виконання маловідомих творів у той час, коли в репертуарах інших ансамблів бандуристів переважали відомі українські народні пісні, серед

яких український романс «Очи синії, сині», «Хор русалок» з опери «На русалчин Великдень» В. Леонтовича, «Рожеві маки» і «Зимонька-зима» М. Стецюна, «Мама» В. Гаврилїна та ін. Ще однією творчою ознакою репертуару тріо було виконання творів ритуально-обрядового характеру (без супроводу) – театралізоване дійство «Коляда». У Слобідській Україні «Купава» у концертних виступах уперше виконала твори новорічного циклу [10; 164–165].

Квартет бандуристок «Львів'янки» обласної філармонії створений з ініціативи відомої солістки-бандуристки і композитора О. Герасименко. Сьогодні до складу квартету входять Н. Ференц, Л. Нікітіна, І. Григорчук і О. Кушнір. У репертуарі, поряд із перекладом творів західноєвропейських класиків, знаходимо твори українських композиторів попередньої епохи та сучасності: Г. Хоткевича, К. Стеценка, Д. Бортнянського, М. Лисенка, А. Кос-Анатольського, І. Кирилїна, І. Поклада, О. Герасименко, І. Кушплера, джерелом творчості яких є фольклор. Незмінним компонентом концертних програм квартету є українські народні пісні, у т.ч. лемківський народний мелос. У ньому гармонійно поєднуються вокальне та інструментальне виконання, бандурний супровід з інструментами струнно-щипкової групи та народними духовими інструментами.

З аудіо альбомів квартету згадаємо «Калино, покровителько любові» (2001 р.), «Львів'янки» (2004 р.), «Скарби душі» (2006 р.), «Amabile» (2010 р.). Важливе місце в репертуарі квартету посідають твори та аранжування О. Герасименко, позначені рисами фольклоризму, наприклад, «Ой глибока криниченька» (сл. Т. Угрин) для квартету бандуристів, якій властиві риси української пісенності «кантиленність, висхідні квінтові ходи, що значною мірою формують його інтонаційне ядро» [6; 101]. У репертуарі колективу «Щедрівки» за мотивами «Щедрика» М. Леонтовича, «Свята ніч» та ін. Не можна не відмітити, що в репертуарі «Львів'янок» є багато творів, які не завжди спираються на фольклорне джерело, але своєю ліричністю, музичними фарбами, легким імпресіоністським колоритом, романтичністю, незвичним поєднанням бандури з ребром, флейтою, віолончеллю і струнним квартетом доходять до глибини душі українського та закордонного слухача, наприклад, «Намалюй мені ніч» М. Скорика.

Молодий професійний колектив *тріо бандуристок «Оріана»* з Тернополя у складі Н. Гоцик (сопрано), І. Губ'як (мец-сопрано) та Ю. Рудницької (альт) існує вже 15 років (продюсер колективу – Б. Рудницький) [22]. Концертна діяльність колективу відбувається як в Україні, так і в закордонних турне. Переважну частину репертуару тріо складають різноманітні твори українських композиторів та народнопісенна спадщина. В їх виконанні твори всесвітньовідомих композиторів в обробці самих артистів звучать унікально. Колективом випущені два компакт-диски. Один під назвою «Доля... пісні на славу Україні» вийшов у 2003 р. й містить такі народні пісні, як «Ой піду ж бо я» (обр. Е. Гунько), «Дунаю», «Щедрик» М. Леонтовича та ін. Альбом «Коляди двох народів» (2006 р.), який вийшов у Кракові (Польща), знайомить слухача з українськими та польськими колядками: «Тиха ніч», «Серед нічної тиші», «Прийшли до Віфлеєму», «Тиха стаєнка», «В яслах лежить», «Три славні царі» (обр. О. Герасименко), «Радісна» (Лещук), «Нова радість стала», «Що то за предиво» (М. Барвінський), «Щедрик» (М. Леонтович) та ін.

Тріо бандуристок «Мальви» Одеської обласної філармонії у складі Т. Марковської, Г. Касаткіної та Н. Морозевич можна віднести до кращих ансамблів України. У репертуарі колективу поряд з українськими народними піснями різних жанрів (щедрівки, колядки, ліричні пісні) звучать твори сучасних українських композиторів, переважно одеських (В. Власова, О. Соколова, Н. Свідюка, І. Голубова, О. Польового, Ю. Малічкіної).

Н. Морозевич наголошує, що у репертуарі «Мальв» особливе місце посідає музика В. Власова. В його творах, підкреслює музикознавець, є всі характерні ознаки музики сучасності, а саме: сонорні звучання, позамузичні комплекси, наявність перформанса, програмність, використання наскрізних форм, але при опиранні на музичну класику і фольклорні джерела [8; 107]. Це стосується і його творів «Мальви» (слова Р. Бродавки) і «Утоптала стежечку». Серед творів фольклористичного спрямування, виконаних тріо, назвемо «Три веснянки» О. Польового (сл. І. Франка), «Ми проходим одними стежками» О. Сокола (сл. І. Друзя), «Ніч у лісі» Г. Матвіїва, поема «Щедрик» М. Леонтовича (обробка О. Сокола) та ін. Концертна діяльність ансамблю характеризується певними рисами південно-композиторської школи – щирою емоційністю, життєствердним тонусом, м'яким гумором, оригінальними композиторськими знахідками. Якісний інструменталізм у сполученні з професійним вокалом, яскраві сценічні дані, унікальні концертні костюми та музично-виконавські можливості кожної з артисток дозволяють «Мальвам» залишатися популярними впродовж двох десятиліть.

Загалом у репертуарній політиці ансамблів бандуристів домінує принцип універсалізму, тобто зберігається практика використання обробок народних пісень; у творчості композиторів, які пишуть для бандурного виконання, представлена як фольклорна лінія, так і експериментаторська.

За стильовими ознаками дослідники виділяють риси традиційного фольклоризму, що органічно доповнюються усталеними ознаками романтизму (О. Герасименко, Є. Мілка), однак відтінюються вкрапленнями джазових ритмоінтонацій (В. Власов), неофольклоризму та доповнюються ознаками інших стилів (неокласицизму, неоімпресіонізму, джазу) («Веснянка» Р. Гриньківа), збагачуються новими, нетрадиційними прийомами гри на бандурі («Взяв би я бандуру», «Розпрягайте, хлопці, коней» Г. Матвіїва) [7; 13]. Говорячи про твори для бандури В. Зубицького, І. Лісняк звертає увагу на те, що на тлі фольклорної природи й інструменту композитор додає стилістичні риси сучасної музичної мови: альтеровану гармонію, загостренні інтонації, навантаження на ідейно-смысловий, артикуляційно-динамічний план, соноростичні, мінімалістичні прийоми тощо [6; 102]. Вдалим приклад, наведений дослідницею у дисертації, пояснює структуру таких творів. Йдеться про концерт для бандури з фортепіано «Bandura forever» В. Мартинюк. «У класичній сонатній формі з елементами сонатно-симфонічного співу поряд із інтонаційними зворотами, запозиченими з української народної пісні «Калиноньку ломлю», присутні естрадно-пісенні, джазові, типові для стилю бугі-вугі ритмоінтонації. Твір позначено низкою оригінальних звукозображувальних знахідок (імітація відкриття дверей, що риплять, розбивання дзеркала тощо), нетрадиційних прийомів гри на бандурі» [7; 14].

Разом із тим у діяльності досліджених колективів відчуваються і проблеми, характерні для сучасного бандурного мистецтва в цілому. Це, насамперед, питання виробництва музичного інструментарію, його удосконалення до вимог сучасного мистецтва. Фахівці наголошують також на необхідності систематичного забезпечення бібліотек і магазинів літературою, посібниками, підручниками та нотними виданнями відповідного профілю [3; 15].

Висновки. Таким чином, можна стверджувати про тенденцію збереження народнопісенної традиції у всіх колективах. Для названих колективів характерне виконання народної мелодики в сучасній обробці, аранжуванні з використанням широкого ряду інструментів, традиційно не притаманних академічному музикуванню. Музичний фольклор широко використовується в творчості українських композиторів як старшого, так і молодого покоління. Слід підкреслити регіональну специфіку у використанні фольклорної спадщини сучасними українськими композиторами. З репертуарів академічних колективів не зникла творчість класиків української музики, настояна на народнопісенній традиції, навіть, навпаки, останніми роками інтерес до неї зріс. Незмінним залишається і потяг до театралізації концертних програм, урізноманітнення концертної костюмації. Всі окреслені колективи культивують у своїй репертуарній політиці принцип жанрового універсалізму, що вказує на те, що музичний фольклор складає лише частину їх концертної діяльності. Більшість ансамблів бандуристів вдало експериментують з використанням нових інструментів, урізноманітнюють свої виступи зверненням до джазової і навіть рокової музики. Виступи за кордоном відкривають можливості популяризації українського народнопісенного здобутку, що є позитивним моментом. Ці нові тенденції, на нашу думку, не ведуть до зникнення фольклорної бази академічного виконання, навіть, навпаки, вони відкривають нові шляхи для подальшого еволюціонування української народної культури.

Список використаної літератури

1. *Білан А.* Ніжно-гарячий доторк «Вербени» / А. Білан // Українська культура. – 2004. – № 1. – С. 3–4.
2. *Дмитренко М.* Українська фольклористика: історія, теорія, практика / М. Дмитренко. – Київ : Ред. часопису «Народознавство», 2001. – 576 с.
3. *Давидов М. А.* Сучасне бандурне виконавство – невід’ємна частка українського академічного народно-інструментального мистецтва та проблеми подальшого розвитку / М. А. Давидов // Бандурне мистецтво ХХІ століття: тенденції та перспективи розвитку: Зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 12-13 жовтня 2006 р. – Київ : ДАКККіМ, 2006. – С. 13–15.
4. *Дутчак В. Г.* Михайло Теліга: постать митця в контексті епохи / В. Г. Дутчак // Наук. вісник Нац. муз. акад. України ім. П. Чайковського. – Київ : НМАУ. – 2010. – Вип. 91. – С. 249-261.
5. *Іваницький А. І.* Український музичний фольклор. Підручник / А. І. Іваницький. – Вінниця, 2004. – 320 с.
6. *Лісняк І. М.* Академічне бандурне мистецтво кінця ХХ – початку ХХІ ст. як відображення провідних тенденцій розвитку сучасної української музичної культури: дис... канд. мистецтвознавства / І. М. Лісняк. – Київ, 2017. – 250 с.
7. *Лісняк І. М.* Академічне бандурне мистецтво кінця ХХ – початку ХХІ ст. як відображення провідних тенденцій розвитку сучасної української музичної культури: автореф. дис.... канд. мистецтвознавства / І. М. Лісняк. – Київ, 2017. – 27 с.
8. *Морозевич Н.В.* Бандурна творчість В. Власова в сучасній музичній культурі України / Н. В. Морозевич // Бандурне мистецтво ХХІ століття: тенденції та перспективи розвитку: Зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 12–13 жовтня 2006 р. – Київ : ДАКККіМ, 2006. – С. 104–109.

9. **Панасюк І. В.** Творча діяльність С. В. Баштана в контексті становлення Київської школи академічного бандурного виконавства: дис... канд. мистецтвознавства / І. В. Панасюк. – Київ : НМАУ ім. П. Чайковського. – 2008. – 221 с.
10. **Слюсаренко Т. О.** Бандурне виконавство як явище національної української культури: дис... канд. мистецтвознавства / Т. О. Слюсаренко. – Харків. – 2016. – 209 с.
11. **Тайлор Б.** Первобытная культура : пер. с английского / Б. Тайлор. – М. : Политиздат, 1989. – 573 с.
12. **Фурдичко А. О.** Історія і розвиток сучасного українського фольк-джазу: від африканських барабанів до українських бубнів / А. О. Фурдичко // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Зб. наук. пр. Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. – Харків, 2017. – Вип. 2. – С. 122–130.
13. **Фурдичко А. О.** Музичний фольклор і фольклоризм на сучасному українському телебаченні / А. О. Фурдичко // Народознавчі зошити. – 2017. – № 4 (136). – С. 961–970.
14. **Фурдичко А. О.** Український поп-фольк початку XXI століття / А. О. Фурдичко // Sciences of Europa. – Praha. – 2017. – Vol. 2. – №. 16. – Р. 3–6.
15. **Хай М.** Музично інструментальна культура українців (фольклорна традиція) / М. Хай. – Київ; Дрогобич. – 2007. – 537 с.
16. **Черкаський Л. М.** Українські народні музичні інструменти / Л. М. Черкаський. – Київ : Техніка, 2003. – 264 с.
17. **Бурмака М.** Кобзарська Січ. 95 років Національної капели бандуристів // Українська правда. – 18.11.2013 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/11/18/139612/>
18. **Капела бандуристів «Карпати» Українського Товариства сліпих (УТОС).** – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kapelakarpaty.wixsite.com/1953>
19. **Національна заслужена капела бандуристів України ім. Г. І. Майбороди.** Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.bandurysty.com.ua/>
20. **Струсівська заслужена капела бандуристів «Кобзар»** / Тернопільщина. Регіональний інформаційний портал [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://irp.te.ua/kapela-bandurystiv-kobzar/>
21. **Терещук Г.** Львівська капела сліпих бандуристів вражає своїм мистецтвом світ // Радіо Свобода. – 18.03.2010 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/1987216.html>
22. **Тріо бандуристок «Оріана».** Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://oriana-bandura.com.ua/biography/>

References

1. **Bilan A.** Nizhno-gharjachyj dotork «Verbeny» / A. Bilan // Ukrainsjka kuljtura. – 2004. – № 1. – S. 3–4.
2. **Dmytrenko M.** Ukrainsjka foljklorystyka: istorija, teorija, praktyka / M. Dmytrenko. – Kyiv : Red. chasopysu «Narodoznavstvo», 2001. – 576 s.
3. **Davydov M. A.** Suchasne bandurne vykonavstvo – nevid'jemna chastka ukrainsjkojho akademichnoho narodno-instrumental'noho mystectva ta problemy podaljšocho rozvytku / M. A. Davydov // Bandurne mystectvo XXI stolittja: tendenciji ta perspektyvy rozvytku: Zb. materialiv II Mizhnarodnoji nauk.-prakt. konf., Kyiv, 12-13 zhovtnja 2006 r. – Kyiv : DAKKKiM, 2006. – S. 13–15.
4. **Dutchak V. Gh.** Mykhajlo Teligha: postatj mytca v konteksti epokhy / V.Gh. Dutchak // Naukovyj visnyk Nacional'noji muzychnoji akademiji Ukrainy imeni P. Chajkovskijogo. – Kyiv : NMAU. – 2010. – Vyp. 91. – S. 249–261.
5. **Ivanycykj A. I.** Ukrainsjkyj muzychnyj foljklor. Pidručnyk / A. I. Ivanycykj. – Vinnycja, 2004. – 320 s.
6. **Lisnjak I. M.** Akademichne bandurne mystectvo kincja XX – pochatku XXI st. jak vidobrazhennja providnykh tendencij rozvytku suchasnoji ukrainsjkoji muzychnoji kuljturny. Dysertacija na zdobuttja naukovogo stupenja kandydata mystectvoznavstva / I. M. Lisnjak. – Kyiv, 2017. – 250 s.
7. **Lisnjak I. M.** Akademichne bandurne mystectvo kincja XX – pochatku XXI st. jak vidobrazhennja providnykh tendencij rozvytku suchasnoji ukrainsjkoji muzychnoji kuljturny. Avtoreferat dysertaciji na zdobuttja naukovogo stupenja kandydata mystectvoznavstva / I. M. Lisnjak. – Kyiv, 2017. – 27 s.
8. **Morozevyeh N. V.** Bandurna tvorčistj V. Vlasova v suchasnij muzychnij kuljturnij Ukrainy / N.V. Morozevyeh // Bandurne mystectvo XXI stolittja: tendenciji ta perspektyvy rozvytku: Zb. materialiv II Mizhnarodnoji nauk.-prakt. konf., Kyiv, 12–13 zhovtnja 2006 r. – Kyiv : DAKKKiM, 2006. – S. 104–109.
9. **Panasjuk I. V.** Tvorča dijalnistj S.V. Bashtana v konteksti stanovlennja Kyjivskojho shkoly akademichnoho bandurnocho vykonavstva. Dys. na zdobuttja nauk. stup. kand. mystectv / I. V. Panasjuk. – Kyiv : NMAU im. P. Chajkovskijogo. – 2008. – 221 s.
10. **Sljusarenko T. O.** Bandurne vykonavstvo jak javysshhe nacional'noji ukrainsjkoji kuljturny. Dysertacija na zdobuttja naukovogo stupenja kandydata mystectvoznavstva / T. O. Sljusarenko. – Kharkiv. – 2016. – 209 s.
11. **Taylor B.** Pervobytnaja kuljtura: per. s anghlyjskogho / B. Tajlor. – M. : Polytyzdat, 1989. – 573 s.
12. **Furdychko A. O.** Історія і розвиток сучасного українського фольк-джазу: від африканських барабанів до українських бубнів / А. О. Фурдичко // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Зб. наукових праць. Харківська державна академія дизайну і мистецтв. – Харків, 2017. – Вип. 2. – С. 122–130.
13. **Furdychko A. O.** Музичний фольклор і фольклоризм на сучасному українському телебаченні / А. О. Фурдичко // Народознавчі зошити. – 2017. – № 4 (136). – С. 961–970.
14. **Furdychko A. O.** Ukrainsjkyj pop-foljk pochatku XXI stolittja / A. O. Furdychko // Sciences of Europa. – Praha. – 2017. – Vol. 2. – №. 16. – R. 3–6.

15. *Hay M.* Muzychno instrumentalna kuljtura ukrajinciv (foljklorna tradycja) / M. Hay. – Kyiv; Droghobych. – 2007. – 537 s.
16. *Cherkasjkij L. M.* Ukrajinsjki narodni muzychni instrumenty / Cherkasjkij L. M. – Kyiv : Tekhnika, 2003. – 264 s.
17. *Burmaka M.* Kobzarsjka Sich. 95 rokiv Nacionaljnoji kapely bandurystiv // Ukrajinsjka pravda. – 18.11.2013 g. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/11/18/139612/>
18. *Kapela bandurystiv «Karpaty» Ukrajinsjkogho Tovarystva slipykh (UTOS).* Oficijnyj sajt [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://kapelakarpaty.wixsite.com/1953>
19. *Nacionaljna zasluhena kapela bandurystiv Ukrajiny im. Gh.I. Majborody.* Oficijnyj sajt [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.bandurysty.com.ua/>
20. *Strusivsjska zasluhena kapela bandurystiv «Kobzar»* / Ternopiljskhyna. Regionalnyj informacijnyj portal [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://irp.te.ua/kapela-bandurystiv-kobzar/>
21. *Tereshhuk Gh.* Ljvivsjska kapela slipykh bandurystiv vrazhaje svojim mystectvom svit // Radio Svoboda. – 18.03.2010 r. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.radiosvoboda.org/a/1987216.html>
22. *Trio bandurystok «Oriana».* Oficijnyj sajt [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://oriana-bandura.com.ua/biography/>

MUSICAL FOLK STRATUM IN ACADEMIC BANDURA PERFORMANCE OF MODERN UKRAINE

Kurocikin Oleksangr, Doctor of History, Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv.

Furdichko Angriy, Candidate of culturology, Associate Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The aim is to study the parameters and paradigm of assimilation of Ukrainian folk art in the repertoire of Bandura ensembles, revealing modern tendencies of its use in academic performance, studying the dynamics of evolution of the musical folklore in current state of the Ukrainian music. The tendency of preserving folk verses in repertoires of bandura ensembles is manifested in all groups. At the same time, there is a contemporary arrangement, orchestration, the use of non-traditional instruments, the performance of works of Ukrainian composers not only neo-folklore direction, but also the postmodernist flow. Performances characterize with popular performers and bands, performing popular pop songs on folk instruments, theatrical performances become a common practice. Performances promote abroad the popularization of Ukrainian folk music. New tendencies in the repertoires open the way out of the crisis and point to the method of storing the folk basis in bandura performance.

Key words: musical folk stratum, popular folk, bandura ensemble, bandura performance, folk songs processing, Ukrainian composers, neo-folklore makers.

UDC 781.7:787.6

MUSICAL FOLK STRATUM IN ACADEMIC BANDURA PERFORMANCE OF MODERN UKRAINE

Kurocikin O., Doctor of History, Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv.

Furdichko A., Candidate of culturology, Associate Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The aim is to study the parameters and paradigm of assimilation of Ukrainian folk art in the repertoire of Bandura ensembles, revealing modern tendencies of its use in academic performance, studying the dynamics of evolution of the musical folklore in current state of the Ukrainian music.

The novelty of the study is to consider a separate musical folk basis in the repertoire of the Bandura Band's Band. Its importance grows up against the backdrop of the modern process of national self-identification of Ukrainians.

The methodology of the research is based on a dialectical approach to the process of mutual influence of the art of Bandura and folklore ensembles, analysis of their repertoire, parameters and paradigms of its assimilation. It is also based on general systematic and historical approaches to the study of general trends in the industry and genre, in style and comparative analysis.

Results. The tendency of preserving folk verses in repertoires of bandura ensembles is manifested in all groups. At the same time, there is a contemporary arrangement, orchestration, the use of non-traditional instruments, the performance of works of Ukrainian composers not only neo-folklore direction, but also the postmodernist flow. Performances characterize with popular performers and bands, performing popular pop songs on folk instruments, theatrical performances become a common practice. Performances promote abroad the popularization of Ukrainian folk music. New tendencies in the repertoires open the way out of the crisis and point to the method of storing the folk basis in bandura performance.

The relevance of study running against the social and cultural apathy on the background of national changes in Ukraine.

Key words: musical folk stratum, popular folk, bandura ensemble, bandura performance, folk songs processing, Ukrainian composers, neo-folklore makers.

Надійшла до редакції 29.11.2017 р.